

Specifika osobnosti žáků a jedinců s lehkým mentálním postižením

- **Lehké mentální postižení**
(IQ 69-50) – Kognitivní procesy
 - **vnímání, učení, pozornost, paměť, myšlení, představy, fantazie**
- **J. S. Rubinštejnová (1973):**
- tempo zrakového vnímání je u osob s mentálním postižením zpomaleno, což má za následek *zúžení rozsahu vnímaného materiálu*,
- *nediferencovanost jevů*, především podobných předmětů, barev a tvarů
- *inaktivita vnímání* - spočívá v neschopnosti prohlédnout si předmět do detailů či opětovně rozeznat předmět, který byl dříve předložen v jiné poloze.
- **Učení**
- M. Dolejší (1978) píše, že učení je psychologický proces, ve kterém se navozují, tvoří a podporují změny a pokrok ve vývoji a chování dítěte. K tomu dochází stimulací z vnějšího prostředí a praktickou činností dítěte v kontaktu s jeho okolím.
- I. Švarcová (2011) dodává, že učení je specifický jev

dětského věku a *probíhá i při patologickém stavu organismu*. Učení osob s mentálním postižením je založené na *mechanickém osvojování* vědomostí, dovedností, pravidel a norem chování, však často bez schopnosti aplikovat je účelně v praxi.

- dominantním druhem učení je *verbální (paměťové) učení*, jehož podstatou je osvojení si jazyka jako prostředku socializace. Je založené na mechanickém zapamatování, které je možné postupně zlepšovat.
- Z hlediska socializace má nezastupitelnou funkci *sociální učení*, které je významné vzhledem k osvojování společensky akceptovatelných způsobů chování.
- Jako problematické se jeví *pojmové učení* a *učení řešením problémů*, jež vyžadují vyšší myšlenkové operace a logické myšlení.
- **Pozornost a paměť**
- *psychická paměť* má tři fáze:
 - vštěpování,
 - podržení,
 - Vybavování,
- rozdíly jsou dány funkčností nervové soustavy, charakterem duševních procesů, které se podílejí na přijímání a zpracovávání informací, ale také cvikem a podnětností prostředí,
- pro učení je důležitá zejména „záměrná pozornost“,

- vyžadující volní úsilí.
- paměť je *krátkodobá, mechanická*, narušená ve všech fázích, nestálá, zaměřená na jediný jev,
- typické je *pomalé tempo zapamatování informací a slabá schopnost udržet vědomosti a dovednosti v paměti*,
- doba maximálního soustředění žáků s lehkým mentálním postižením se pohybuje mezi *15-20 minutami*.
- **Pro správné zaměření pozornosti, koncentraci a vybavení z paměti je důležité:**
 - pravidelné opakování,
 - rozmanitost podnětů a činností,
 - variabilita didaktických metod,
 - strukturace učební látky na kratší úseky,
 - opakovací úkoly,
 - verbalizace činnosti,
 - emocionální motivace
 - relaxace.
- **Myšlení**
- součástí poznávacích procesů a zároveň jejich vrcholem,
- *senzomotorické myšlení → symbolické myšlení → stádium konkrétních logických operací → stádium abstraktních formálních logických operací.*

- senzomotorické myšlení a symbolické myšlení je záležitostí raného dětství, předškolního věku a počátku školní docházky. V těchto obdobích myšlení neobsahuje operace, je založeno na vjemech, pohybech, později na představách a řeči.
- myšlení osob s lehkým mentálním postižením se vyznačuje *stereotypností, rigiditou, nekritičností, vázaností na konkrétní myšlenkové operace a neschopností aplikovat naučené do praxe*,
- myšlení dosáhne v nejlepším případě stádia *konkrétních logických operací*, přičemž uvažování bude vždy vázáno na realitu.
- podle O. Müllera (2001) většina žáků s lehkým mentálním postižením nepřekročí hranici konkrétního myšlení, přičemž část osob z horního pásma lehké mentální retardace se může dostat k určitému stupni *abstraktního myšlení*, kterým je schopnost abstrakce a generalizace.
- **Řeč**
- *obsahově chudá* s nedostatečnou artikulací, obsahující *agramatizmy*,
- významný podíl na nedostacích v porozumění řeči a vyjadřovacích schopnostech má nedostatečná *sluchová diference*,
- začátek vývoje řeči může být u osob s lehkou mentální retardací opožděn o *1-2 roky* v porovnání s normou.
- *artikulace* může být rozvinuta na dobré úrovni, zvláště u dětí

s neporušenou motorikou a s dobře vyvinutou napodobovací schopností, které dokáží napodobovat modulaci řeči a reprodukovat celé písničky,

- osoby s LMR potřebují *řečové stereotypy*, které jim pomohou při překonávání nepředvídatelných životních situací

- **Emoce**

- jsou nezbytnou složkou procesu učení,
- jedinec s MP se může rychle dostat do rozporu se společností, a to v důsledku toho, že se často a dlouho nedaří uspokojovat situace, které jsou společností kladně emočně hodnoceny,
- v průběhu vývoje také nemusí docházet u osob s MP k sebeovládání a citové zdrženlivosti, tak jak to bývá u intaktní populace,

- **J. S. Rubinštejnová (1973, s. 178-179) uvádí následující zvláštnosti emotivity osob s mentálním postižením:**

- nedostatečná diferencovanost citů,
- neadekvátnost citů,
- silné egocentrické emoce,
- slabé řízení citů intelektem,
- možnost výskytu chorobných citových projevů (poruchy nálady).
- **Motivace a vůle**
- vůle představuje důležitý faktor pro cílevědomé a uvědomělé

jednání člověka,

- nedostatek vůle (*hypobulie*) či její úplné chybění (*abulie*), projevující se nesamostatností, nedostatkem iniciativy, neschopností řídit vlastní jednání, impulzivitou a neschopností překonávat překážky

- **Sebehodnocení**

- sebehodnocení lidí s mentálním postižením je často *nadhodnocené*, což je projevem nedostatečného rozvoje rozumových schopností, ale i celkové nezralosti osobnosti,
- nedílnou součástí práce speciálního pedagoga je *působení vlastními postoji, dostatek lásky a povzbuzení*,

- **Socializace**

- socializaci osob s mentálním postižením ovlivňuje stupeň a typ postižení, osobnostní vlastnosti, výchova v rodině, ale také společenské prostředí, především *celkový postoj společnosti a společenské (inkluzivní) podmínky*,
- překážkou socializačního procesu osob s mentálním postižením může být fakt, že mentální postižení je společností přijímáno jako *stigmatizující postižení*, jehož hlavním problémem je dorozumění s lidmi s mentálním postižením, jejich reakce, sebeovládání a chování,
- cestou naplnění socializace osob s mentálním postižením je *společenská podpora* rodinám, kvalitní sociální péče,

zajištění rovnoprávného přístupu k výchově a vzdělávání, celoživotnímu učení, přístup k adekvátní profesní přípravě a pracovnímu uplatnění, podpora samostatného pobytu v domácnosti a podpora v oblasti partnerských vztahů.

- **Zařazení v povinné školní docházce:** Základní škola zřízená podle § 16, odst. 9 školského zákona, inkluzivní vzdělávání.

- **Profesní příprava:** Odborné učiliště, Praktická škola.

- **Pracovní návyky a dovednosti:** jednoduché učební obory, jednoduché manuální činnosti, mnoho dospělých schopno jednoduché práce.

- **Výskyt:** z celkového počtu jedinců s MR – 80%, v populaci 2,6 %.

- **Okruh žáků s LMP**

- V současné populaci osob s mentálním postižením se ve větší míře vyskytují syndromy spojené s mentální retardací. Mezi ty, které mohou vést k lehké mentální retardaci, patří například:

- *Downův syndrom,*
- *Syndrom fragilního X chromozomu,*
- *Prader-Williho syndrom,*
- *Klinefelterův syndrom,*
- *Turnerův syndrom*
- *Williamsův syndrom.*

- Jedná se zejména o geneticky podmíněné poruchy způsobené změnou struktury či počtu chromozómů.